

CLASICI
ROMÂNII

IOAN SLAVICI

Nuvele

EDITURA
ANDREAS PRINT

18 Ianuarie 1848 – 17 August 1925

CLASICI
ROMĂNI

IOAN SLAVICI

MOARA CU NOROC • PĂDUREANCA
SCORMON • BUDULEA TAICHII • POPA TANDA

NUVELE

Prefață: Prof. VICTOR DRUJININ

EDITURA
ANDREAS PRINT

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Slavici, Ioan.

NUVELE / I. Slavici - București: Andreas Print, 2012

ISBN 978-606-8271-18-7

DIFUZOR EXCLUSIV:
AGENȚIA DE DIFUZARE DE CARTE
IVO PRINT

Calea Griviței, nr. 158, demisol, sector 1, București

Tel./Fax: 021.222.07.67

E-mail: ivo_print@yahoo.com

Site: www.editura-andreas.ro

© Editura **ANDREAS PRINT**, București, 2012

TEL./Fax: 021.22.20.767

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii

---

Redactare: Laura-Ivona DUMITRU

Copertă: Editura Andreas

Tehnoredactare: Gheorghe DUMITRU

Bun de tipar: 03.04.2012; Coli de tipar: 21

Format (Z6): 16/54x84 cm.

ISBN 978-606-8271-18-7

Prefață

Plasată în *colecția CLASICI ROMÂNI*, cartea de față se alătură celorlalte, care valorifică potențialul creativ al poporului român prin reprezentări de seamă. Prin cuvântul clasic se poate înțelege clasicismul ca și curent literar, dar și o valoare perenă, ce străbate timpul și care, prin repetiție, constantă se păstrează în conștiința unei comunități. Desfășurarea existenței în cercul strâmt între viață și moarte păstrează conștiința trează unui popor, a unei națiuni în concertul culturii universale. *Colecția CLASICI ROMÂNI* nu face altceva decât să reînvie câteva dintre cele mai importante creații artistice ale celor ce au plasat valorile naționale în context universal și să refacă astfel geneza și moartea, pentru a se păstra vie viața spirituală. Volumul *Nuvele* semnate de IOAN SLAVICI, prin structura lui, cuprinde nuvelele cunoscute ale scriitorului, după cum urmează: *Moara cu noroc* (1881), *Budulea Taichii* (1880), *Popa Tanda* (1875), *Scormon* (1881), *Pădureanca* (1881) grupând cinci texte epice. De asemenea, cartea cuprinde *reper bibliografice*, unde sunt evidențiate câteva dintre cele mai importante momente ale vieții și creației lui IOAN SLAVICI ilustrate cu imagini sugestive și chiar cu pagini de manuscris. Grafica este în acord cu întreg conținutul cărții, descoperindu-se cu fiecare pagină migala și talentul de artisan, care străbat timpul și reușesc să-l învingă. Creația lui IOAN SLAVICI este una impresionantă prin numărul de titluri de opere epice. Nuvelistica sa este una ce plasează lumea satului ardelenesc în centrul atenției lectorului.

Nuvelele prezente în acest volum se definesc prin precizia stilului și, de asemenea, sunt reprezentative pentru opera scriitorului plasat în cadrul istoriei literaturii naționale printre marii clasici. Alături de acestea se pot menționa și alte nuvele precum *Revoluția din Pârlești* (1873), *Gura satului* (1881), *La crucea din sat*, *O viață pierdută* (1881), *Vecinii* (1893), *Comoara* (1894), structurată două părți, *Vântură țară* (1922). Analizând anii de apariție, se poate observa cu ușurință faptul că 1881 a fost anul de vârf al febrei creatoare a lui IOAN SLAVICI. Aceste nuvele evidențiază imaginea satului românesc, transformarea socială și morală a omului, patima banului, toate prezentate cu o viziune realistă, o construcție epică riguroasă, unde se plasează personaje memorabile zugrăvite cu un stil sobru. Scriitorul nu se oprește doar la nuvele, căci se desfășoară, așa cum se poate observa în notele bibliografice ale prezentei cărți și în spațiul romanului. Astfel, se recunosc câteva romane importante prin viața descrisă cu simțul detaliului semnificativ precum *Mara* (1894), *La răscruci* (1896), *Din bătrâni* (1902), *Manea* (1905), *Corbei* (1906), *Din valurile vieții* (1919), *Din două lumi* (1920), *Cel din urmă Armaș* (1922). Romanele lui SLAVICI evidențiază târgul transilvănean, cetățeanul și angrenarea sa în structurile sociale, istoria.

De asemenea creația sa cuprinde și teatru și se pot menționa *Fata de birău* (1871), *Toane sau vorbe de clasă* (1875), *Gaspar Grațiani* (1888) sau opera intitulată *Bogdan Vodă*. Teatrul lui IOAN SLAVICI dezvăluie o lume țărănească ce apără limba română de exagerările etimologizante, dar și scoate în evidență lupta dintre domn și boieri cu un dialog viu, antrenant, cu o construcție dramatică inconsistentă. O altă categorie importantă a scrierilor lui SLAVICI este constituită din povestiri și basme din care se pot enumera *Zâna zorilor*, *Limir împărat*, *Florița din codru*, *Spaima florilor*, *Băiet sărac*, *Negru împărat*, *Ioanea mamii* (pe care le puteți găsi în cele două apariții ale EDITURII ANDREAS, din seria PITICUL CU POVEȘTI: *Zâna zorilor și alte povești fermecate* și *Limir împărat și alte povești fermecate*). Se dezvăluie astfel o lume fabuloasă, tradițională, unde se evidențiază lupta dintre bine și rău cu o viziune fabuloasă, cu o narațiune bine încheiată, cu o tipologie tradițională, zugrăvită cu un stil al oralității populare.

Memorialistica scriitorului este deschisă spre amintiri legate de prietenii cu alți creatori de valoare ai vremii sale și astfel se pot aminti câteva dintre aceste scrieri, precum *Închisorile mele* (1921), *Amintiri. Eminescu-Creangă, Caragiale-Coșbuc-Măiorescu*, din anul 1924, *Lumea prin care am trecut* din anul 1924. Aceste texte dezvăluie avatarurile unei vieți, prieteni celebri ai scriitorului, dovedind o memorie excelentă, cu spirit de observație și un stil evocator. IOAN SLAVICI s-a dovedit un cunoscător al vieții sociale și politice din timpul său și de aceea reușește să realizeze o investigație calificată a mediului orășenesc, al bugheziei în formare, al meseriașilor, transformând scrierile sale într-o analiză realistă a satului văzut de un om care a trăit în spațiul orizontului acestuia. Unul dintre cei care l-au prețuit și încurajat în demersurile debutului în literatură a fost MIHAI EMINESCU, care a subliniat adâncimea mării seriozități morale a concepțiilor și operei sale. Apariția volumului intitulat *Novele din popor* în anul 1881 și care a cuprins operele publicate și în acest volum, ce păstrează ilustrația acelei vremi, a constituit un moment de cotitură al literaturii naționale, căci SLAVICI devine unul dintre fondatorii nuvelei autohtone și autorul romanului *Mara*, considerat pe bună dreptate de ȘERBAN CIOCULESCU drept *cel mai izbit românesc până în 1895*.

Talentul scriitorului nu s-a manifestat mai puternic decât în activitatea navelistică. Primele sale nuvele aduc în climatul literaturii naționale autenticitatea satului ardelean schițând veritabile monografii rurale. Acestea păstrează totuși o notă idilică pronunțată, un pitoresc folcloric și o atmosferă patriarhală specifice literaturii sămănătoriste de mai târziu. Conflictelor sociale sunt estompate, sentimentele puternice învingând prejudecățile de tot felul. Personajele capătă o corolă de basm sau contururi baladești. Romanticismul, clasicismul și mai ales realismul obiectiv se îmbină în creațiile sale în mod armonios. Ceea ce marchează sufletele

eroilor săi este setea de îmbogățire excesivă și nu totdeauna pe căi cinstite, însă aceștia din urmă sunt cei care, conform relugilor moralității clasiciste sunt pedepsiți în finalul nuvelor precum în *Moara cu noroc*, unde Lică Sămădăul, Ana și soțul ei sfârșesc prin a muri în hanul ce ia foc finalmente. Într-un gest de purificare a locului unde se produsese *hybris-ul*. Între bogați și săraci nu există posibilități de conciliere căci adâncirea discrepanței duce după sine la extreme, așa cum se poate observa în nuvela *Pădureanca*. Nuvela *Comoara* urmărește dublul proces al înavuțirii și apoi al respingerii acestui ideal ce dezumanizează. Duțu poate să-și reia existența chinuită de palmaș, mai împăcat sufletește cu sărăcia, după ce trăise experiența bogăției și a consecințelor distrugătoare pe care le are banul asupra sufletului omenesc. Nerecuperat moral rămâne în schimb Ghiță din nuvela *Moara cu noroc*, care nu-și poate redobândi umanitatea inițială, deoarece patima banului l-a împins la dezumanizare, la împlinirea unor fapte prin care se neagă pe sine. Lică Sămădăul, personaj descris ca fiind la limita între înger și demon, este un exemplu unic în literatura națională.

Scriitorul pune problema intelectualului pentru prima dată în cultura literară națională în nuvelele *Popa Tanda* și *Budulea Taichii*. Cele două profiluri de intelectuali, Huțu și popa Tanda, relevă luminătorul de minți, cu virtuți sufletești de necontestat. Cu o activitate de apostolat, cei doi sunt reprezentativi pentru cultura română. Activitatea de romancier se anunță rodnică și cu toate că romanul *Mara* este deschizător de serie, el va deveni cel mai important roman din seria celor publicate de IOAN SLAVICI. Romanul în două volume intitulat *Din bătrâni*, cu subpărțile numite pe rând *Luca* și respectiv *Manea*, are mai multe stângăcii și o anume ostentație a erudiției istorice, însă rămâne important prin faptul că inaugurează în literatura națională romanul istoric, scriitorul putând fi considerat precursorul lui Mihai Sadoveanu. În romanele cu substrat psihologic numite *Corbei* și, respectiv, *Din păcat în păcat* se analizează raporturile complexe dintre sentimentele eroilor și concepțiile etice sociale restrictive. Romanul *Cel din urmă Armaș* radiografiază destrămarea boierimii de viță. Vatra părăsită reia tema dificultății până la incompatibilitate a căsătoriei tinerilor aparținând țărănimii avute și a celei sărace. Competiția aprigă pentru avere este urmărită și în alte opere precum *Vecinii* sau *Spiru Călin*. Diferențele dintre sat și oraș vor deveni ireconciliabile în viziunea scriitorului, căci se indică drept soluție întoarcerea la lumea pură a satului. Nuvelele lui Slavici cuprind un orizont preponderent rustic, așa cum am menționat, iar majoritatea acestor creații se desfășoară în satele din Banat și din Transilvania, prozatorul dovedindu-se un bun cunoscător al spiritului poporului.

Se are în vedere și lumea târgurilor, așa cum va debuta în *Moara cu noroc* și va continua în romanul *Mara*. Tipologia personajelor din creația sa este etero-

genă, căci aparține mai multor minorități etnice și religioase, tipologie surprinsă în momentul pătrunderii relațiilor de tip capitalist în lumea satului românesc. Fuga permanentă după bani transformă caractere și pune la îndoială conștiința umană, ce intră în conflict cu societatea. Așa se explică de ce Slavici moralizează permanent, utilizând atât proverbe, cât și precepte biblice. Astfel, în nuvela *Popa Tanda* apare figura preotului, care are un rol constructiv în comunitatea rurală. Trebuie menționat faptul că în proza lui SLAVICI avem figuri de preoți și învățători și gândirea acestora ca luminători ai satului, ținându-se cont de esteticul zonelor habsburgice. Așadar, preoții și învățătorii au un rol foarte important și dintre aceștia se pot enumera câțiva: *Budulea Tachii*, *Popa Tanda*, *Apostolul*, *Dascălul* care se constituie doar în câteva exemple. Este un precursor al scriitorilor care pun problema fixării intelectualului ca luminător al satului și păstrător al tradiției autohtone. Un exemplu este și *Popa Tanda*, personaj venit din Butucani ca preot și care se dovedește un spirit nonconformist, întrucât spune adevărul în mod direct. Prozatorul intervine cu prudență, afirmând că prea comunică, motiv pentru care va intra în conflict cu protopopul.

Este un tip caracteristic ce evoluează pe linia critică, în sensul conservatorismului tradiției sănătoase a poporului. Din acest motiv este mutat într-un sat dintre doi munți, caracterizat printr-o mentalitate înapoiată din partea sătenilor, dar și o înapoiere economică; oamenii refuză să muncească, cultivând intriga. Sărăcenii, numele sugestiv al satului, devine locul de pedeapsă pentru spiritele nonconformiste. Există o preferință pentru descrierea toposului, a satului și a zonelor, și de aceea se poate afirma fără eroare că SLAVICI este un spirit descriptiv atât în *PopaTanda*, cât și în *Budulea Taichii*. Există câteva momente în care eroul se definește prin comportări, mentalitate, concepție de viață. Slujba la biserica din Sărăceni făcută de Popa Tanda, la care cei din Sărăceni vin de curiozitate, personajul central care împletește învățăturile religioase cu cele morale drept pentru care sătenii nu mai vin și îi spun popa Tanda (cel care tândălește, vorbește mult), sunt aspecte ce transmit lectorului viziunea scriitorului despre lumea satului, dar și o serie de forme de manifestare a spiritului rural în realitățile sale. Preotul încearcă să ridice satul prin predici, ca fiind o primă treaptă, dorește să moralizeze, ca o a doua treaptă iar apoi trece la insulte, ca în a treia treaptă, încercând să schimbe mentalitatea sărăcenilor într-un efort de pionierat. Când abandonează predicile de tip filozofic și religios și trece la puterea exemplului personal, prin faptul că va fi un gospodar model, se schimbă în mintea sătenilor, iar comunitatea rurală se modifică în ansamblul ei, se metamorfozează. La bătrânețe Tanda devine un model pentru oamenii satului și el moralizează prin intermediul logosului și al fapei.

În nuvela *Budulea Taichii* intelectualul căpătă altă orientare, căci acum nu mai avem de a face cu un preot, ci cu tânăr trecut pe la școlile înalte și ajuns în

satul natal. Întoarcerea în satul natal corespunde unui concept patriotic fructificat de scriitorii transilvăneni. Nuvela are o acțiune dezvoltată cu derulări în timp, cu schimbări de mentalități. El se menține în planul trăirii obiective și subiective. Sunt prezente momente specifice evocării copilăriei, care amintesc într-un fel de evocările lui CREANGĂ din *Amintiri din copilărie*. Prozatorul se implică în nuvelă ca personaj, coleg de clasă al lui Huțu. El devine eroul principal al nuvelei. Avem aici atmosfera specifică a vieții de școală, sistemul monitorial, pe care îl întâlnim și la Creangă. Colegului, scriitorul îi acordă mare atenție, căci este vorba, dincolo de orice, despre respect și admirație. Cu o evoluție în plan profesional, chiar din expoziție avem prilejul să cunoaștem personajele principale, precum *Huțu*, *Budulea Taichii*, *dascălul Crăiță*, scriitorul, în ipostază de elev, și pe alții. Slavici se dovedește un mare creator de caractere, impresionând prin portretul lui *Budulea*. Acesta cânta la hore, nunți, din fluier și vioară. Însoțit de *Huțu*, pentru că soția lui fugise cu un scriitor al satului, *Budulea* este un om pașnic, dotat cu o bunătate ieșită din comun și tocmai pentru asta, simpatizat de scriitorul care nu ascunde acest lucru. Tehnica utilizată dezvăluie personajul în diverse ipostaze: unul este *Lăpădat Budulea*, care creează bună dispoziție, însă îl mai găsim și în alt plan unde se impune figura dascălului Crăiță, care vrea să imprime elevilor dragostea de învățătură și un naționalism constructiv.

El este un adept al activității cotidiene, un spirit lucrativ, căci muncește cu tinerii elevi. Concepția aceasta o întâlnim la ION GHICA, în lucrarea *Scrisori către Vasile Alecsandri*, recomandându-se elevului că trebuie să lucreze în afara orelor de curs. Personajul are propria concepție și nota subiectivă se relevă în momentul, în care încearcă să-și moralizeze elevul și pe Budulea. Dorește, de asemenea, ca Huțu să meargă la oraș și să ia diploma de învățător, pentru ca apoi să revină în sat. Dascălul Crăiță mai mare, iar Huțu să fie un dascăl mai mic. În conturarea acestei fizionomii există momente de neliniște și spaimă. Întors de la studii în timpul vacanțelor, Huțu va suporta reproșul învățătorului, pentru că s-a dat cu papistașii și învață limba latină. Există un conflict între învățătorul Crăiță și Huțu pe tema evoluției. Dascălul dorește ca Huțu să nu învețe prea multă carte. Există, de asemenea, atitudinea de entuziasm a tatălui că fiul posedă secretul scrierii, care are prilejul, în concepția omului simplu, de a repeta totul. Același entuziasm se manifestă și față de călătoriile la oraș, schițând dialogul cu diverși călători pe tema studiilor pe care le face propriul copil, care știe toate limbile pământului. Există momente când prozatorul își prezintă personajul într-un moment în care Huțu, aflat la gimnaziu, va trăi bucuria vederii cu părinții. Îmbrățișarea cu aceștia și participarea afectivă a scriitorului, ca și momentul redactării scrisorii, sunt momente emoționante.

În partea a doua a nuvelei accentul cade pe evoluția spirituală a lui Huțu, absolvent al gimnaziului cu profil teologic. Huțu va traversa anumite stări de criză, însă reușește să se sustragă de sub imperiul subiectiv al unor figuri bisericești, care intenționau să-l călugărească. Nuvela este psihologică, personajele sunt construite din interior, iar în ceea ce privește relațiile interumane se dovedește una ce scoate în evidență personaje ce trăiesc din plin, putând fi urmărite într-o multitudine de situații. Personajul este un simbol reîntors în sat și răspunzând astfel unui deziderat al perioadei, și anume păstrarea individualității noastre, păstrare facilitată de intelectuali modești, silitori, care devin exemple clasice. Compozițional, prozatorul utilizează tehnica descrierii unor momente, situații, medii, fără ca toate să afecteze ideea de unitate epică. Nuvela *Moara cu noroc* este capodopera lui SLAVICI în direcția zugrăvirii de caractere umane. Apare imaginea negustorului, a cârciumarului, sămădăul, Lică, figura jandarmului, Pinte, judecătorii. Ideea de a lua cu arendă hanul pentru a câștiga banii necesari deschiderii unui atelier de cizmărie este una de factură capitalistă, căci pătrunseseră și în mediul rural românesc, mai ales în ținuturile din zona Transilvaniei și cea a Banatului. Apar și exponenții vechii generații, precum mama Anei, care încă de la începutul nuvelei avertizează că *omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit*. Cultul banului dezumanizează, și acest aspect este observabil și în scrieri ale antichității, precum lucrarea *Aulularia*, în secolul al XIX-lea în opera lui Balzac, dar și în literatura tuturor timpurilor.

În această nuvelă avem preferința pentru descriere, căci se observă descrierea hanului, stările sufletești ale Anei, ale lui Ghiță, apariția Sămădăului la han, Buză-Ruptă, criminali notorii în zonă, încercarea lui de a controla totul, pactul dintre Ghiță și Lică Sămădăul, aventurile misterioase ale lui Lică, complicitatea lui Ghiță, în scopul însușirii unor sume de bani, momentele când se zbate între cinste și lăcomie, dialogurile nocturne pe tema banilor furați, reproșurile soacrei, cu caracter moralizator, implicarea Anei și convertirea ei cu Sămădăul. Jocurile de la Moara cu noroc degradează moral cei doi soți, dar în același timp explică scenele judiciare, căci Sămădăul era urmărit de Pinte și toate conduc finalmente la omorârea Anei de către Ghiță, pentru necredință, iar Ghiță este împușcat, hanul incendiat, și Lică Sămădăul moare tragic, lovindu-se cu capul de un stejar. Astfel, toți eroii care au păcătuit sunt pedepsiți, iar locul unde se desfășoară aceste fapte arde în semn de purificare a spațiului. Copiii și mama Anei scapă deoarece nu sunt acasă atunci când se petrec momentele tragice din finalul nuvelei. SLAVICI este un bun cunoscător al mediului popular, și în acest plan el poate fi situat alături de ION CREANGĂ, numai că diferă modul de intuiție al mediului rural. CREANGĂ intuieste elementele mediului cu ochii unui țăran, în timp ce SLAVICI va intui mediul cu ochiul unui intelectual. Privind retrospectiv, el se detașă vizibil de

Cuprins

Prefață / 5

Moara cu noroc / 13

Budulea Taichii / 125

Popa Tanda / 177

Scormon / 197

Pădureanca / 205

Repere biobibliografice / 326

